

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

УДОСКОНАЛЕННЯ АНАЛІЗУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Анотація. Розкрито економічну сутність поняття "запаси". Розглянуто основні чинники аналізу забезпеченості сільськогосподарського підприємства виробничими запасами. Запропоновано шляхи підвищення ефективності аналізу виробничих запасів на сільськогосподарських підприємствах.

Аннотация. Раскрыта экономическая сущность понятия "запасы". Рассмотрены основные факторы анализа обеспеченности сельскохозяйственного предприятия производственными запасами. Предложены пути повышения эффективности анализа производственных запасов на сельскохозяйственных предприятиях.

Annotation. The economic essence of the "reserve" notion has been revealed. The main factors of the analysis of agricultural enterprises' inventory provision have been discussed. The ways to improve the efficiency of agricultural enterprises' stocks analysis have been offered.

Ключові слова: виробничі запаси, матеріальні запаси, оборотні активи, ефективність використання виробничих запасів, матеріаломісткість.

Необхідною умовою підтримання виробництва сільськогосподарської продукції на певному рівні є постійна наявність виробничих запасів. Так, щоб здійснювався процес виробництва, господарство повинне мати в необхідних розмірах запаси посівного матеріалу, кормів, палива, мінеральних добрив, запасних частин та інших виробничих запасів.

Сьогодні сільськогосподарські підприємства потребують суттєвого реформування структури управління господарською діяльністю. При цьому велике значення має аналіз визначення мінімальної величини виробничих запасів на підприємствах, оскільки матеріальні витрати займають найбільш питому вагу. Актуальність теми проведеного дослідження полягає в тому, що ефективне використання виробничих запасів приведе до зменшення витрат, собівартості продукції, підвищення рентабельності, покращення матеріального і фінансового становища підприємства.

Питання аналізу ефективності використання виробничих запасів досліджували такі вчені, як: Сопко В. В., Завгородній В. П., Гадзевич О. І., Бутинець Ф. Ф., Ткаченко Н. М., Болюх М. А., Бурчевський В. З., Лебушин Н. П., Попович П. Я. та ін. [1 – 4]. Проте недостатньо дослідженими залишились питання щодо визначення забезпеченості виробничими запасами.

Метою статті є узагальнення та подальший розвиток теоретико-методичних підходів стосовно вдосконалення аналізу виробничих запасів на сільськогосподарських підприємствах та підвищення ефективності їх використання.

Відповідно до п. 4 П(с)БО 9 "Запаси" "запаси – активи, які утримуються для подальшого продажу за умов звичайної господарської діяльності; перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва; утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а також управління підприємством" [5].

Під запасами в літературі розуміють:

активи, які використовуються для подальшого продажу, використання під час виробництва продукції, виконання робіт і надання послуг, а також управління підприємством [3];

засоби виробництва, що надійшли на підприємство і ще не використовуються у виробничому процесі [6];

матеріали, паливо, запасні частини, насіння, корма, а також малоцінні і швидкозношувані предмети. Виробничі запаси беруть участь у виробництві і використовуються впродовж операційного циклу [7];

обсяг запасів матеріальних ресурсів, що забезпечують безперервність виробничого процесу [8];

предмети праці, які підготовлені для запуску у виробничий процес [9].

В умовах ринкової економіки розширення виробництва продукції відбувається не стільки за рахунок приросту виробничих запасів, скільки внаслідок підвищення ефективності їх використання. У зв'язку з цим найважливішим напрямом аналізу є вивчення закономірностей витрат матеріалів та резервів подальшого їх зниження. Для характеристики ефективності використання сировини та матеріалів застосовується система узагальнюючих та часткових показників, розрахунок яких ґрунтується на показнику матеріальних витрат. До узагальнюючих показників належать: прибуток на одну гривню матеріальних витрат, матеріаловіддача, матеріаломісткість, частка матеріальних витрат у собівартості продукції тощо. Вони оцінюють ефективність використання виробничих запасів підприємством і його структурними підрозділами. Для детальнішого аналізу використання виробничих запасів користуються частковими показниками, які характеризують споживання окремих складових матеріальних ресурсів (основних і допоміжних матеріалів, палива, енергії тощо) [10].

У процесі аналізу виробничих запасів особливого значення надають вивченню причин зміни матеріаломісткості продукції. Проводиться такий аналіз на трьох рівнях:

- 1) матеріаломісткість всієї виробленої підприємством валової продукції;
- 2) матеріаломісткість конкретного виду продукції;
- 3) матеріаломісткість одиниці продукції (питома матеріаломісткість).

Аналіз матеріаловіддачі окремих видів продукції проводять з метою оцінки її рівня та встановлення причин зміни. До основних причин належать: зміна питомих витрат матеріалів, ціни матеріалів і ціни одиниці продукції. Аналіз матеріаломісткості продукції дає можливість пошуку резервів скорочення матеріальних витрат на виробництво продукції та сприяє зниженню собівартості.

Рівень забезпеченості сільськогосподарських підприємств виробничими запасами є одним із найважливіших економічних факторів, які характеризують виробничі можливості підприємства. За допомогою цих показників можна встановити внутрішні резерви підвищення ефективності виробництва [11].

Для об'єктивної оцінки забезпеченості виробничими запасами сільськогосподарських підприємств в нинішніх умовах господарювання необхідно проводити детальний аналіз їх структури, який дозволяє виявити основні тенденції до зміни.

Одна з характерних рис функціонування оборотних активів у сільському господарстві полягає в тому, що ефективність їх використання значною мірою пов'язана з інтенсивністю їх вкладення на одиницю земельної площі. Зазначені особливості слід враховувати під час аналізу забезпеченості сільськогосподарських підприємств виробничими запасами [11]. Таким чином, зростання площі сільськогосподарських угідь впливає на збільшення потреби в виробничих запасах, наслідком чого є збільшення витрат та собівартості майбутньої продукції.

Варто зазначити, що в умовах нестабільної вартісної оцінки матеріальних ресурсів при визначенні забезпеченості оборотними активами перевага має надаватись вартісним (кількісним) і якісним показникам. При цьому обсяг виробничих запасів характеризує кількісний бік забезпеченості ними, а їх структура та стан – якісний. Визначення потреби в них за допомогою таких показників пояснюється тим, що ціни на виробничі запаси, які становлять переважну частку в структурі оборотних активів сільськогосподарських підприємств, постійно зростають.

Іншими якісними показниками при аналізі, крім структури виробничих запасів, можуть бути показники оцінки фінансового стану підприємства, адже чим нижчим є забезпеченість підприємства виробничими запасами та ефективності їх використання, тим нижчими є показники фінансового стану.

Необхідно також визначити тривалість операційного і фінансового циклу підприємства та порівнювати їх з показниками ефективності використання оборотних активів [11].

Для підвищення ефективності використання виробничих запасів на сільськогосподарських підприємствах пропонується:

переглянути норми матеріальних витрат на одиницю сільськогосподарської продукції за допомогою вартісного аналізу;

з'ясувати можливість придбання більш економічних видів обладнання;

оцінити можливість зменшення витрат сировини у відходах виробництва.

Розв'язання завдань оперативного економічного аналізу виробничих запасів за допомогою комп'ютерів дасть можливість підвищити якість оперативного управління не лише в процесі їх витрачання, але й на всіх інших етапах – моделювання, нормування, забезпечення.

Для вдосконалення організації аналізу виробничих запасів на сільськогосподарських підприємствах можна виділити такі напрями:

підвищення оперативності інформаційного забезпечення управління виробничими запасами підприємств;

удосконалення системи автоматизації обліково-аналітичних робіт в управлінні та аналізі виробничими запасами;

обґрунтування раціональних методів проведення інвентаризації виробничих запасів, що дасть змогу більш точно проаналізувати ситуацію стосовно наявності на підприємстві запасів та їх використання;

чітка організація обліково-аналітичних процедур руху запасів підприємств, а саме застосування прийомів обліку за центрами відповідальності, заходів контролю та оперативного аналізу процесів утворення запасів.

Отже, постійний аналіз запасів дає можливість запобігти негативних тенденцій тих факторів, які можуть завадити виконувати основні завдання підприємства. Від оптимальності запасів залежать усі кінцеві результати діяльності підприємства. В умовах ринку необхідно здійснювати розрахунок потреби в матеріалах, аналізувати інтенсивність і ефективність використання виробничих запасів для того, щоб досягнути високого рівня виробництва та не допустити його спаду.

Наук. керівн. Мішин О. Ю.

Література: 1. Сопко В. В. Організація бухгалтерського обліку, економічного контролю та аналізу : підручник / В. В. Сопко, В. П. Завгородній. – К. : КНЕУ, 2004 – 412 с. 2. Гадзевич О. І. Основи економічного аналізу і діагностики фінансово-господарської діяльності підприємств : навчальний посібник / О. І. Гадзевич. – К. : Кондор, 2004. – 180 с. 3. Бухгалтерський фінансовий облік : підручник / за ред. Ф.Ф. Бутинця. – 5-те вид., доп. і перероб. – Житомир : ПП "Рута", 2003. – 726 с. 4. Ткаченко Н. М. Бухгалтерський фінансовий облік на підприємствах України : підручник для студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів / Н. М. Ткаченко. – 6-те вид. – К. : КНЕУ, 2004 – 412 с. 5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 "Запаси": Затверджене наказом Міністерства фінансів України від 20.10.99 № 246, зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua. 6. Бізнес : словник-довідник / укл. В. Бойко та ін. – К. : Україна, 1995. – 157 с. 7. Білова Н. Справжній бух облік / Н. Білова, А. Бобро та ін. – 3-те вид., перероб. і доп. – Х. : Фактор, 2008. – 1264 с. 8. Економічний словник: тлумачно-термінологічний / укл. В. Коноплицький та ін. – К. : КНТ, 2007. – 580 с. 9. Покропивний С. Ф. Економіка підприємства : підручник / С. Ф. Покропивний. – [2-ге вид., перероб. і доп.]. – К. : КНЕУ, 2005. – 528 с. 10. Цуканов О. Ю. Економічна ефективність використання виробничих запасів в сільськогосподарських підприємств Кривоозерського району Миколаївської області / О. Ю. Цуканов, В. С. Ніценко // Економіка промисловості та організація виробництва. – № 1(2). – 2012. – С. 11–18. 11. Олійник Л. А. Забезпеченість виробничими запасами сільськогосподарського

підприємства / Л. А. Олійник // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. – 2009. – Вип. 142. – Ч. 2. – С. 174–178.